

ΕΝΩΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΩΝ
ΧΗΜΙΚΩΝ

50
ΧΡΟΝΙΑ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ

7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1924

6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974

ΑΘΗΝΑ 1974

ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ 1924 - 1974

Ἄφιερῶται εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς χημικοὺς
τῆς ἡρωικῆς Κύπρου

ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ

Διὰ τὴν περίοδον
Σεπτεμβρίου 1974 — Φεβρουαρίου 1975

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ	Πρόεδρος
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Γ. ΚΑΒΑΓΕΩΡΓΗΣ	Ἀντιπρόεδρος
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ	Γενικὸς Γραμματεὺς
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Κ. ΦΑΚΙΤΣΑΣ	Ταμίας
ΕΙΡΗΝΗ Χ. ΔΗΛΑΡΗ	Κοσμήτωρ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΚΑΜΠΙΤΣΗΣ	Τακτικὸν Μέλος
ΚΑΔΜΟΣ Ε. ΤΖΟΥΒΕΛΕΚΗΣ	Τακτικὸν Μέλος
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ	Ἀναπληρωματικὸν Μέλος
ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΣΑΚΛΑΡΙΔΗΣ	Ἀναπληρωματικὸν Μέλος

**ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ
ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΩΝ 50 ΕΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ**

**(Ως συνεπληρώθη και άνεμορφώθη κατά τήν
Συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 23ης Σεπτεμβρίου 1974)**

- ΑΝΔΡΕΟΥ Α. ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν
ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Χημικὸς Ὑπουργείου Ἐμπορίου
ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ Ι. ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ, Πρόεδρος Ἐνώσεως Ἑλλήνων Οἰνολόγων
ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Α. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Μέλος Διοικ. Ἐπιτροπῆς Τεχν. Ἐπιμε-
λητηρίου Ἑλλάδος, Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Χη-
Μηχανικῶν, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς
ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ὁμότ. Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
ΒΑΡΝΑΒΑΣ Ν. ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ, Πρόεδρος Πανελληνίου Συλλόγου Χημικῶν Βιο-
μηχανίας, Ἀντιπρόεδρος Ἐπιτροπῆς
ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Γ. ΚΑΤΙΝΑ, Πρόεδρος Συνδέσμου Συνταξιούχων Χημικῶν
ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ὁμότ. Καθηγητῆς Ε. Μ. Πολυτεχνείου, Πρόε-
δρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν καὶ Πρόεδρος τῆς Ἐπι-
τροπῆς
ΔΕΡΛΕΡΕΣ Μ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ, Γενικὸς Τεχνικὸς Διευθυντῆς Α.Ε.Ε.Χ.Π. καὶ
Λιπασμάτων
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΑΓΓΕΛΟΣ, Ὁμότ. Καθηγητῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, πρῶην
Πρόεδρος Ἐνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν
ΔΗΜΟΤΑΚΗΣ Ν. ΠΑΥΛΟΣ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Πατρῶν
ΔΙΑΛΛΙΝΑΣ Γ. ΜΙΧΑΗΛ, Πρόεδρος Συνδέσμου τῶν ἐν Κρήτῃ Χημικῶν
ΔΟΥΛΑΔΙΡΗΣ Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Πρόεδρος Συλλόγου Χημικῶν Θεσσαλίας
ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ Θ. ΧΡΗΣΤΟΣ, τ. Μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως
ΚΑΒΑΓΕΩΡΓΗΣ Γ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Ἐπίτ. Διευθυντῆς Γεν. Χημείου τοῦ Κρά-
τους, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν
ΚΑΛΛΙΚΟΥΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Πρόεδρος Συλλόγου Χημικῶν Μεσσηνίας
ΚΑΜΠΙΤΣΗΣ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως
ΚΑΝΔΗΛΗΣ Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ, τ. Πρόεδρος Ἐνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν
ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Ἐπίτ. Διευθυντῆς Γεν. Χημείου τοῦ Κράτους
ΚΑΡΝΗΣ Σ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρῶην Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν
ΚΑΤΑΚΗΣ Φ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Πρόεδρος
Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐνώσεως

ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ Γ. ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἀναπληρωτῆς Γεν. Διευθυντῆς Ὑπουρ. Βιομηχανίας, τ. Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΚΟΥΜΟΥΛΟΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ὑφηγητῆς Ε.Μ. Πολυτεχνείου, Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐνώσεως

ΚΩΝΣΤΑΣ Σ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, πρῶην Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΚΩΝΣΤΑΣ Ε. ΖΗΣΗΣ, Ἐπίτ. Γεν. Διευθυντῆς Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους

ΜΑΤΣΟΥΚΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Πρόεδρος Συλλόγου Χημικῶν Ἀχαΐας

ΜΕΛΑ - ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΖΩΗ, πρῶην Διευθυντῆς Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Παστέρ

ΜΕΡΚΑΤΗΣ Λ. ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἐπίτ. Διευθυντῆς Ὑπουργείου Βιομηχανίας, τ. μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως

ΜΟΣΧΟΣ Δ. ΠΑΣΧΑΛΗΣ, τ. Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΝΕΥΡΟΣ Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, πρῶην Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ν. ΑΝΤΩΝΙΟΣ, χημικὸς βιομηχανίας

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, τ. μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Η. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Ἐπίτ. Διευθυντῆς Ὑπουργείου Γεωργίας

ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, χημικὸς - βιομήχανος

ΠΙΤΣΙΓΚΩΝΗΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Πρόεδρος Συνδέσμου Χημικῶν Βορείου Ἑλλάδος

ΣΑΚΛΑΡΙΔΗΣ Ε. ΙΩΑΝΝΗΣ, Πρόεδρος Ἐνώσεως Ἑλλήνων Βιοχημικῶν

ΣΤΑΜΑΤΑΚΗΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, τ. Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Ι. ΟΡΕΣΤΗΣ, Ὁμότ. Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, Ὁμότ. Καθηγητῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς, Ἐπίτ. Γεν. Διευθυντῆς Γεν. Χημείου τοῦ Κράτους

ΤΕΡΜΕΝΤΖΗΣ ΚΛ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, πρῶην Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΤΖΟΥΒΕΛΕΚΗΣ Ε. ΚΑΔΜΟΣ, Μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΤΣΑΤΣΑΣ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΣ, τ. Ἀντιπρόεδρος Ἑλλην. Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας

ΦΑΚΙΤΣΑΣ Κ. ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ, Γυμνασιάρχης, Ταμίας τῆς Ἐνώσεως Ἑλλ. Χημικῶν

ΧΡΥΣΑΓΗΣ Σ. ΑΙΜΙΛΙΟΣ, τ. Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Χημικῶν Βιομηχανίας

Τὸ χρονικὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῆς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν κατὰ τὰ 50 ἔτη τῆς σταδιοδρομίας της, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς κινήσεως πρὸς δημιουργίαν ἐνὸς χημικοῦ σωματείου (Μάρτιος 1924) καὶ ἀκολούθως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς οὐσιαστικῆς ἰδρύσεως αὐτῆς (7 Ἰουλίου 1924) μέχρι τῆς σήμερον (Ἰούλιος 1974), συνετάχθη μὲ κυρίαν ἱστορικὴν πηγὴν τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων της, τὰ πρακτικὰ τῶν Γεν. Συνελεύσεων τῶν μελῶν της καὶ τὰς εἰς τὰ «Χημικὰ Χρονικά», ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των (1936), δημοσιευθεῖσας ἐπισήμους ἀνακοινώσεις.

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ὑλικόν, κατόπιν λεπτομεροῦς μελέτης ὄλων αὐτῶν τῶν πηγῶν, συνεκεντρώθη παρὰ τοῦ ἐξ ἡμῶν Κωνστ. Σ. Ἀποστολοπούλου καὶ ἀπετέλεσε τὴν βάσιν διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ χρονικοῦ παρὰ τοῦ ἐξ ἡμῶν Ἰω. Κανδήλη, Μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐορτασμοῦ τῆς 50ετηρίδος τῆς Ε. Ε. Χ. Διὰ τὸν τελικὸν ἔλεγχον τοῦ κειμένου συνειργάσθησαν ἐπίσης μετ' αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ἀρμοδίου κλιμακίου τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐπιφορτισμένου μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ πανηγυρικοῦ τούτου τεύχους.

Εἰς ὀλίγας μόνον περιπτώσεις αἱ ἀνωτέρω βασικαὶ ἱστορικαὶ πηγαὶ συνεπληρώθησαν καὶ ἀπὸ πληροφορίας καὶ ἀναμνήσεις τῶν συναδέλφων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰς κατὰ καιροὺς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνεργείας τῆς Ἑνώσεως, ὅπως καὶ ἀπὸ ἄλλα παράλληλα δημοσιεύματα.

Εἶναι ἐνδεχόμενον τὸ χρονικὸν τοῦτο νὰ παρουσιάξῃ, εἰς τινὰς περιπτώσεις, ἰδίᾳ διὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἑνώσεώς μας, ὠρισμένα κενά, ὀφειλόμενα εἰς τὴν παράλειψιν μνημονεύσεως ἐπισυμβάντων γεγονότων παρὰ τῶν πρακτικῶν τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καὶ τῶν Γεν. Συνελεύσεων ἢ παρὰ τῶν δημοσιευμάτων τῶν «Χημικῶν Χρονικῶν». Τοῦτο εἶναι φυσικὸν καὶ θὰ πρέπει νὰ συγχωρηθῇ ἢ τοιαύτῃ συντομίᾳ ἐξιστορήσεως τῶν ἀντιστοίχων χρονικῶν περιόδων, ἢ ὀφειλομένη εἰς τὴν περιληπτικότητα τῶν ὑπαρχόντων κειμένων τῶν πρακτικῶν.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἐπεδιώχθη καὶ ἐτηρήθη μετὰ προσοχῆς κατὰ τὴν σύνταξιν του εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν τῶν γεγονότων καὶ ὁ λιτὸς τρόπος τῆς ἐκθέσεως αὐτῶν. Κανὼν ὑπῆρξεν ἡ ἱστορικὴ διαφύλαξις ἐκ τῶν ἐκάστοτε γεγονό-

των και ενεργειων μονον των σημαντικων και των εχοντων γενικωτεραν σημασιαν δια τον κλαδον και τους αγωνας του και η παραλειψις όλων των λεπτομερειακων η των εχοντων προσωπικην μορφη.

Παραδιδοντες εις τους συναδελφους, τους παλαιους και τους νεωτερους, αλλα και τους επελευσομενους, το παρον χρονικον της 50ετοδς ζωης της 'Ενωσεως 'Ελλήνων Χημικων, επιθυμομεν να γνωρισωμεν εις αυτους, οτι κατα την συνταξιν του και την παραλληλον εικονογραφησιν, σκοπος μας δεν ητο μονον η ζηρα και αντικειμενικη παρουσιασις των γεγονοτων και ενεργειων της 50ετιας, των εξ αυτων αλλων εμφανως σημαντικων και αλλων φαινομενικως δευτερευουσας σημασιας. Σκοπος μας ητο κατι περισσοτερον τουτου. "Ητο, οπως δια της λεπτομεροδς και αντικειμενικης εξιστορησεως, γνωρισωμεν εις αυτους, τους σκληροδς αγωνας του κλαδου, τους αλλοτε γονιμους και αλλοτε αγονους, δια την επιστημην της Χημειας και την προοπισιν του χημικου επαγγελματος εις την χωραν μας και δια τους ανθρωπουδς, οι οποιοι ειργασθησαν με επιμονην και πιστιν χαριν αυτων. Να παρακολουθησουν δια των γραμμων του χρονικου τουτου τας περιπετειας, τας οποιας ο κλαδος αντιμετωπισε, μεχριδς του φθαση εις τον σημερινον σταθμον των 50 ετων της ζωης του και των διαγραφομενων εδοιωων προοπτικων του.

Το χρονικον τουτο της μεχρι τουδε ζωης της 'Ενωσεως 'Ελλήνων Χημικων παρουσιάζει και μιαν ακομη αξιοθαύμαστον διαπιστωσιν, τιωσαν τον κλαδον μας και τους πρωτεργατας του. "Οτι κατα τα μακρα αυτα και πληρη δυσκολιων διαρρευσαντα ετη, δεν υπηρξεν ουδε προς στιγμην χαλάρωσις η διακοπη τις επι της συνοχης της 'Οργανωσεως, επι του ενθουσιασμου και του ενδιαφεροντος των μελων της και επι της εργατικότητος των ηγητορων της. Περίπτωσις πράγματι σπανία δια την ελληνικην πραγματικότητα, αποτελουσα παραδειγμα αξιον ιδιαιτερας εξάρσεως.

Αυτη η διαπίστωσις, η τόσον σαφώς διαγραφομένη δια του ανα χειρας χρονικου τουτου, ίσως να αποτελη και την σημαντικωτεραν προσφοραν του. Διότι βεβαιώνει το ανωτερον πνευμα, το οποιον κατηύθυνεν όλους τους μεχρι σήμερα, μετά τώσης άφοσιώσεως εργασθέντας υπέρ της 'Ενωσεως μας. Διότι αποδεικνύει τας ανωτερας ιδεολογικας αρχας, αιτινες επρυτάνευσαν και ωδήγησαν όλους εις τας προσπαθειας των, αι οποιαι οφείλουν να παραδειγματίσουν και να καθοδηγήσουν και τους σημερινους και τους αυριανους, εις την ηγεσιαν του κλαδου, διαδόχους των.

ΙΩ. Α. ΚΑΝΔΗΛΗΣ

*Αθηναι, 10 'Ιουλιου 1974

Κ. Σ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΓΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΑΒΑΓΕΩΡΓΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ χημικὸ ἐπάγγελμα κατὰ τὰ παλιότερα χρόνια καὶ ἡ πρώτη κίνησις γιὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν

Ἡ Ἑνωσις Ἑλλήνων Χημικῶν ἐμφανίζεται ὡς ὀργανωμένο σωματεῖο ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1924. Ἐνας πυρῆνας ὅμως ἀπὸ ἐνθουσιώδεις πρωτοπόρους, στὸ χημικὸ ἐπάγγελμα, ἐκείνους ἀκριβῶς ποὺ κινήθηκαν γιὰ τὴν ἰδρύσιν της, ἔχει σχηματισθῆ ἀπὸ μερικὰ χρόνια νωρίτερα. Ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς λειτουργίας τῶν νεοἰδρυμένων χημικῶν σχολῶν στὴν Ἀθήνα καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ χειμῶνα τοῦ 1919 - 1920. Γι' αὐτὴ τὴν πρώτη κίνησις καὶ γενικώτερα τὴν παλιότερη ἐποχὴ τῆς Χημείας καὶ τῶν Χημικῶν στὸν Τόπο μας θὰ πρέπει νὰ μιλήσουμε, συνδέοντάς τιν μετὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν 50 χρόνων τῆς Ἑνώσεώς μας, ἀπὸ τὸ 1924 καὶ ὕστερα.

Στὴν Ἑλλάδα ἡ Χημεία ἦταν γνωστὴ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα ὡς ἓνα μάθημα, ὡς ἓνας κλάδος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ὄχι ὡς ξεχωριστὴ ἐπιστήμη, μετὰ ἐπαγγελματικὴ ἀποστολὴ ποὺ θὰ πρόσφερεν ὑπηρεσίες στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Ὁ πολλὸς κόσμος ἐγνώριζε ἀπὸ τότε καὶ ζητοῦσε, ὄλο καὶ περισσότερο, τὴ βοήθειαν τοῦ γιατροῦ, τοῦ φαρμακοποιοῦ, τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἤξερε τίς ἐπιστήμες ποὺ ἀντιστοιχοῦσαν στὸν καθένα ἀπ' αὐτούς, μὰ δὲν ἐγνώριζε οὔτε τὸ χημικὸ οὔτε τὴ χημεία καὶ τὴ χρησιμότητά της.

Τὸ μάθημα τῆς χημείας παλαιότερα διδασκόταν στὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ τὸν Βασιλῆα Ἐ. Λάντερερ καὶ ἀργότερα ἀπὸ τὸν Ἀλ. Βενιζέλον καὶ τὸν Ἀν. Χρηστομάνον. Ἦταν ἓνας κλάδος ἀπὸ τίς Φυσικὰς Ἐπιστήμες, στίς ὁποῖες μορφῶνονταν οἱ ἀδριανοὶ Καθηγητῆς τῶν γυμνασίων, καὶ ἀκόμα ἀποτελοῦσε ἓνα χρήσιμον βοηθητικὸν μάθημα γιὰ τὴν συμπληρώσιν τίς γνώσεις ἐκείνων ποὺ σπούδαζαν καὶ θὰ ἐξασκοῦσαν ἀργότερα τὴν ἰατρικὴν ἢ τὴν φαρμακευτικὴν. Ἡ χημικὴ ἀνάληψις ἦταν κάτι τὸ ἄγνωστο καὶ σχεδὸν ἄχρηστο γιὰ τὸν τόπον μας καὶ ἡ χημικὴ βιομηχανία ἀκόμη ἀνύπαρκτη.

Μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ 20ου πρωτοεμφανίζονται μερικὲς βιομηχανίες, οἱ περισσότερες μικρές, ποὺ σωστότερα θὰ πρέπει νὰ ὀνομασθοῦν βιοτεχνίες. Ὅλες αὐτὲς δούλευαν μετὰ τὴν καθοδήγησιν τῆς πείρας τῶν τεχνιτῶν, τῶν μαστόρων, χωρὶς οἱ ἰδρυτῆς τους νὰ καταλαβαίνουν τὴν ἀνάγκην καὶ νὰ ζητοῦν γιὰ τὴν δουλειάν τους κάποια ἐπιστημονικὴ βοήθειαν.

Οί εξαιρέσεις τοῦ κανόνα αὐτοῦ, ἀπὸ τὶς λίγες ἐπιχειρήσεις, ἐκεῖνες ποὺ δικαιολογημένα μποροῦσαν νὰ πάρουν τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς βιομηχανίας, σημειώνονται μόλις κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια μετὰ τὸ 1900. Αὐτὲς δημιουργήθηκαν σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ μερικοὺς πρωτοπόρους χημικοὺς σπουδασμένους στὸ ἐξωτερικόν, ὅπως ὁ Νικ. Κανελλόπουλος, ὁ Λεοντ. Οἰκονομίδης, ὁ Ἄνδρ. Χατζηκυριάκος, ὁ Λ. Ἀραπίδης καὶ ἄλλοι.

Ἔγστερα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λίγους χημικοὺς, ποὺ ἐργάζονταν καὶ ἔβαζαν τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς βρεφικῆς ἀκόμα βιομηχανίας μας, ἦσαν γνωστοὶ σὰν χημικοὶ οἱ Καθηγητὲς ποὺ δίδασκαν τὴ Χημεία στὸ Πανεπιστήμιο καὶ τὸ Πολυτεχνεῖο. Ὁ Κ. Ζέγγελης, ὁ Γ. Ματθαίουπουλος, ὁ Ἄν. Δαμβέργης, ὁ Ἄλ. Βουρνάζος, ὁ Τηλ. Κομνηνός, ὁ Ὅθων Ρουσσόπουλος, ὁ τελευταῖος μὲ τὴ δική του ἰδιωτικὴ Σχολή, καὶ ἄλλοι.

Οἱ περιπτώσεις νὰ ζητηθῆ γιὰ τὴ βιομηχανία ἢ γιὰ τὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες ἕνας ἐπιστήμονας, ποὺ νὰ μπορῆ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπαγγελματικὰ τὶς χημικὲς γνώσεις, εἶναι σπάνιες καὶ ὅταν ζητοῦνται εἰδικοὶ γιὰ τὶς θέσεις αὐτές, διορίζονται εἴτε οἱ ἐλάχιστοι χημικοί, οἱ σπουδασμένοι στὸ ἐξωτερικόν, εἴτε οἱ διπλωματοῦχοι τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Γιατὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ ἔδειχναν μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον κατὰ τὶς σπουδὲς τοὺς στὰ χημικὰ μαθήματα, ἀφιερώνονταν κατόπιν ἐπαγγελματικὰ σ' αὐτὸ τὸν κλάδο καὶ δούλευαν σὰν χημικοί.

Αὐτὲς τὶς λίγες ἀνάγκες σὲ χημικοὺς, εἰδικὰ τῆς βιομηχανίας, τὶς ἐξυπηρετοῦσε ἀκόμα καὶ ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ Ἀκαδημία τοῦ χημικοῦ Ὅθωνος Ρουσσόπουλου. Σπουδασμένος κι αὐτὸς στὸ ἐξωτερικόν, ἴδρυσε κατὰ τὸ 1894 τὴν ἰδιωτικὴν αὐτὴ σχολή, μέσης μορφώσεως, ποὺ ἕνας ἀπὸ τοὺς κλάδους τῆς εἶχε ἀποστολὴ νὰ καταρτίξῃ χημικοὺς προοριζόμενους γιὰ τὴ βιομηχανία. Σ' αὐτοὺς περισσότερο στηριζόταν ἡ βιομηχανία μας, κατὰ τὶς δύο πρῶτες δεκαετηρίδες τοῦ 20οῦ αἰῶνα, κατὰ τὴν ἐποχὴ δηλ. κατὰ τὴν ὁποία ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ μεγαλώνῃ.

Κατὰ τὰ πρὶν ἀπὸ τὸν πρῶτον μέγαν πόλεμον χρόνια, τὴ χημεία, ποὺ ἦταν ἀκόμα ἐλάχιστη γνωστὴ στὸν Τόπον μας σὰν ξεχωριστὸ ἐπάγγελμα, τὴν ἐξασκοῦσε ἕνα μωσαϊκὸ ἀπὸ ἐπιστήμονες καὶ ἄλλους ἐπαγγελματίες. Ἦταν οἱ λίγοι σπουδασμένοι στὸ ἐξωτερικόν χημικοὶ καὶ χημικοὶ μηχανικοὶ, οἱ ἀπόφοιτοὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ρουσσόπουλου καὶ οἱ ἐμπειρικοὶ ἢ οἱ πρακτικοί. Ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι εἶχαν κάτι ἀμφίβολες γνώσεις χημείας, ἄλλοι εἶχαν κάποια πρακτικὴ πείρα, ἐπάνω σὲ θέματα ἐφαρμογῆς, καὶ ἄλλοι, χωρὶς καμμιά θετικὴ γνώση, ἦταν γεμᾶτοι προκαταλήψεις καὶ λανθασμένες δοξασίες καὶ ἀσκοῦσαν τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς χημείας σὰν μιὰ μορφή μαγείας.

Ὁ κόσμος ἐπρόσβλεπε γιὰ πρώτη φορὰ τὴ νέα αὐτὴ ἐπιστήμη καὶ περισσότερο τὴν ἐθαύμασε κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ πρώτου μεγάλου πολέμου. Σ' αὐτὸν οἱ ἐμπόλεμοι νικῶσαν περισσότερο μὲ τὰ κατορθώματα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοὺς παρὰ μὲ τοὺς μαχητὲς καὶ τὰ ὄπλα τοὺς. Γιατὶ ὁ πόλεμος αὐτός, ποὺ χαρακτηρίστηκε σὰν ὁ πόλεμος τῆς Χημείας, ἔδειξε πόσο μεγάλη βοήθεια μποροῦσε νὰ δώσῃ ἡ χημικὴ βιομηχανία στοὺς ἐμπολέμους, μὲ τὰ νέα ἄφθονα χρήσιμα προϊόντα τῆς. Σὲ τρόφιμα καὶ ἐνδύματα, σὲ ὑποκατάστατα τῶν δυσεύρετων φυσικῶν ὑλῶν, σὲ ἰσχυρότερα ἐκρηκτικὰ, σὲ καινούργια πολεμικὰ μέσα, ὅπως τὰ πολεμικὰ ἀέρια, καὶ ἄλλα.

Οί νέοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρακολούθησαν μὲ θαυμασμό ὅλες αὐτὲς τὶς καταπληκτικὲς προόδους τῆς νέας ἐπιστήμης καὶ ὄνειροπολοῦσαν νὰ τὴ σπουδάσουν καὶ ν' ἀφιερωθοῦν καὶ ἐκεῖνοι σ' αὐτήν. Τὸ γενικὸ λοιπὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ Χημεία, οἱ ὑποχρεώσεις τῆς βιομηχανίας μας ποὺ διαρκῶς μεγάλωναν καὶ ἡ πρόβλεψη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τοῦ Τόπου, ποὺ μετὰ τὸν πόλεμο θάπρεπε ν' ἀξιοποιήσῃ τὶς νεοαπελευθερωμένους περιοχὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, ἦταν φυσικὸ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν ἵδρυση ἑλληνικῶν ἀνωτάτων χημικῶν σχολῶν. Ἐπρεπε νὰ μορφώσουμε δικούς μας, πραγματικοὺς χημικοὺς, γιὰ νὰ ἰκανοποιήσουμε τὶς προβλεπόμενες ἀνάγκες καὶ ὑποχρεώσεις.

Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, τὸ μοναδικὸ ἀκόμη γιὰ τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴ Φυσικομαθηματικὴ του Σχολή, ἦταν προετοιμασμένο γιὰ τὴν καινούργια αὐτὴ ἀποστολή, ἀφοῦ καὶ μὲ τοὺς διπλωματούχους του, τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, παρ' ὅτι ἡ κατάρτισί τους στὴ Χημεία ἦταν γενικὴ καὶ ὄχι εἰδικευμένη, κατώρθωνε νὰ μορφώσῃ ἐπιστήμονες ποὺ ἐργάζονταν μὲ ἐπιτυχία σὰν χημικοί. Ἰδρυσε λοιπὸν ἀμέσως, κατὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918, τὸ Χημικὸ Τμῆμα στὴν Φυσικομαθηματικὴ Σχολή του, διχοτομώντας τὸ παλαιὸ Τμῆμα τῆς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Σχεδὸν ταυτόχρονα καὶ τὸ Πολυτεχνεῖο ἵδρυσε τὴ σχολὴ Χημικῶν Μηχανικῶν σκοπεύοντας νὰ μορφώσῃ μ' αὐτὴ χημικοὺς, ποὺ κυριώτερη ἀποστολή τους θὰ ἦταν νὰ δουλέψουν στὴ Βιομηχανία. Ἐτσι, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918 ἱδρύθηκαν οἱ δύο πρῶτες χημικὲς μας σχολές, καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 γράφτηκαν οἱ πρῶτοι φοιτητὲς τῆς Χημείας. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει συστηματικὰ ἡ σπουδὴ τῆς Χημικῆς ἐπιστήμης στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ χειμῶνα τοῦ 1918 - 1919 οἱ δύο αὐτὲς σχολές ἐλειτούργησαν μὲ σπουδαστὲς τοῦ ἀ' ἔτους ἀπὸ τοὺς νεοεγγραφέντες ἀλλὰ καὶ τοῦ γ' ἔτους ἀπὸ τοὺς παλαιότερους, τοὺς μεταγραφέντες. Γιατὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἔδωσε τὸ δικαίωμα σ' ἐκείνους ποὺ σπούδαζαν ἢ τελείωναν τὶς Φυσικὲς Ἐπιστήμες, ἐὰν θέλουν νὰ γίνουν χημικοί, νὰ ἐγγραφοῦν στὸ γ' ἔτος τοῦ νέου Τμήματος, τοῦ χημικοῦ, καὶ τὸ Πολυτεχνεῖο δέχτηκε σὰν τριτοετῆς σπουδαστὲς τῆς νέας Σχολῆς του τοὺς διπλωματούχους τῶν Φυσικῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπ' αὐτοὺς, τοὺς λίγους, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ μεταγραφή, ἄρχισαν νὰ βγαίνουν, μετὰ τὸ 1920, οἱ πρῶτοι χημικοὶ καὶ χημικοὶ μηχανικοί, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς κανονικὰ πρωτογραμμένους, στίς δύο νέες σχολές, ἀπὸ τὸ 1922.

Τὰ μαθήματα τοῦ πρώτου χρόνου 1918 - 1919 ἄρχισαν πολὺ καθυστερημένα, στίς 8 Ἰανουαρίου 1919, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιδημίας τῆς λεγόμενης ἰσπανικῆς γρίπης, ποὺ θέρριξε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν Ἀθήνα. Καὶ γι' αὐτὸ οἱ συγκεντρώσεις καὶ τὰ μαθήματα εἶχαν ἀπαγορευθῆ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐργαστηριακὲς ἀσκήσεις καθυστεροῦσαν, γιατί τὰ ἐργαστήρια παρουσίαζαν πολλὰς ἐλλείψεις. Τὸ πανεπιστημιακὸ χημεῖο, τῆς ὁδοῦ Σόλωνος, εἶχε κατὰ τὸ 1911 καὶ οἱ ἐπισκευὲς του δὲν εἶχαν ἀκόμη συμπληρωθῆ. Ἀσκήσεις κανονικὲς, γιὰ τοὺς καινούργιους φοιτητὲς, πρωτόγιναν κατὰ τὸ β' χρόνο, δηλ. τὸ χειμῶνα τοῦ 1919 - 1920. Ἐγὼ μόνο ἔτυχον νὰ ἔχω προηγηθῆ, παίρνοντας ἀπὸ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1919 μὴ θέσῃ στὸ μικρὸ δωμάτιον τῶν βοηθῶν τῆς Ἀνοργάνου Χημείας, δουλεύοντας σὰν ὑποβοηθὸς τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ κοντὰ στοὺς ἐπιμελητὲς του Δ. Δάλα καὶ Ν. Οἰκονομόπουλο.

Όταν οί συνάδελφοί μου, ἀπὸ τοὺς πρωτογραμμένους, ὅπως κι ἐγώ, στὸ Χημικὸ Τμήμα, ἄρχισαν νᾶρχωνται στὴν Ἐνορία γιὰ νὰ πάρουν, δύο - δύο, μὰ θέση καὶ νὰ ἀσκηθοῦν, ἐγὼ ἤμιον ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ὑποδεχόμενον καὶ τοὺς βοηθοῦσα νὰ ἐξοικονομήσουν αὐτὴ τὴ θεσοῦλα στοὺς πάγκους τῆς μεγάλης καὶ μοναδικῆς αἴθουσας. Νὰ βροῦν ἢ καὶ νὰ ἀγοράσουν ἀκόμα τὰ ἀπαραίτητα χημικὰ ὄργανα. Οἱ δυσκολίες ἦταν μεγάλες καὶ ἡ βοήθεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή τους ἀπαραίτητη.

Ἔτσι, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1920, ὅλα τ' ἀπογεύματα, οἱ συμφοιτητές μου, στριμωγμένοι μέσα στὴ μεγάλη αἴθουσα τῶν ἀσκήσεων τῆς Ἐνορίας, βοηθώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἄλλοτε μὲ σοβαρότητα καὶ ἄλλοτε μὲ πειράγματα ἢ μικροκαυθαδάρια, προσπαθοῦσαν μὲ τὶς ἀσκήσεις στὸ Ἐργαστήριον — ἔστω καὶ μ' αὐτὲς τὶς ὑποτυπώδεις — νὰ συμπληρώσουν τὶς χημικὲς τοὺς γνώσεις. Νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ αὐτὰ ποὺ εἶχαν διαβάσει ἢ εἶχαν ἀκούσει ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς τοῦ πρώτου χρόνου, τὸ Ζέγγελι καὶ τὸ Δάμμα. Ἦταν φυσικὸ λοιπὸν ἐγὼ, παλαιότερος στὸ Ἐργαστήριον αὐτό, παίζοντας τὸν ρόλο τοῦ βοηθοῦ καὶ ἔχοντας γνωριμία μὲ τοὺς ἐπιμελητές του νὰ γίνω τὸ κέντρο ὅλου αὐτοῦ τοῦ φοιτητοκόσμου. Νὰ τρέχουν ὅλοι σὲ μένα καὶ νὰ δημιουργήσω μαζί τοὺς πολλὰς φιλίες καὶ δοσοληψίες καὶ νὰ βρεθῶ, μὲ τὸν τρόπο αὐτό, στὴν πρωτοπορία τῶν καινούργιων φοιτητῶν τῆς ἐποχῆς.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ αἴθουσα, μὲ τὴ θολωμένη ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τοὺς ἀποπνικτικοὺς ἀτμοὺς καὶ τὶς βαρεῖες μυρωδιὲς τῶν ἐξατμίσεων, καὶ τὸ διπλανὸ μικρὸ ἐργαστηριακὸ τῶν βοηθῶν, ὅπου τὸ δικό μου γραφεῖο, ἔγιναν τὸ κέντρο τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου τῆς Χημείας. Τὴ δύσκολη ἐκείνη γι' αὐτοὺς ἐποχῇ, ποὺ τὴν κυριαρχοῦσαν οἱ νεανικοὶ ἐνθουσιασμοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνησυχίες, ὅπου ἡ σοβαρότητα καὶ ἡ εὐθύνη γιὰ τὸν ἐκκολαπτόμενον καινούργιον κλάδο ἀναμειγνύονταν, ἀπὸ τοὺς πρώτους πιστοὺς του, μὲ τὰ φοιτητικὰ γλέντια καὶ τὴν εὐτράπελη συννααστροφή τους, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς κροφορήθηκε ἡ αὐριανὴ Ἐνωσις Ἑλλήνων Χημικῶν. Σ' αὐτοὺς τοὺς χώρους καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, δημιουργήθηκε ἀπὸ τότε ὁ πυρήνας τῆς.

Μικρὲς φιλικὲς ὀμάδες, ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς αὐτοὺς, σχηματίστηκαν τὴ χρονίᾳ ἐκείνη, ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο, οἱ περισσότερες, συνδέθηκαν ἀκτινωτὰ μαζί μου. Ἡ ὀλιγάριθμη παρέα ποὺ εἶναι ἡ ἴδια, αὐτὴ ποὺ ἀργότερα, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1924, βρέθηκε στὴν πρωτοπορία καὶ δημιούργησε τὴν Ἐνωσὴ μας, ἡ γνωστὴ στοὺς παλαιότερους φιλικὸς κύκλος μὲ τὸ παράνομα «παλιοπαρέα», συνδέθηκε καὶ σφυρηλάτησε τοὺς δεσμοὺς τῆς, τοὺς ἀκόμα ἀκατάλυτους, τὸν ἐπόμενο χρόνο. Τὸ χειμῶνα τοῦ 1920 - 1921 τὴν ἀποτελέσαν ὁ (†) Σ. Ἀναγνωστόπουλος, ὁ Ἄγγ. Δημητρίου, ὁ (†) Δ. Καραθανάσης, ὁ Ι. Καρακάλας, ὁ Ν. Καρνής, ὁ Β. Κυριαζόπουλος, ὁ (†) Χρ. Μαλαγαρδῆς, ἡ Ζωὴ Μελεᾶ, ὁ Γ. Μυρσειώτης, ὁ Γ. Τερμεντζῆς καὶ ἀκόμα ἐγὼ παίζοντας τὸ ρόλο τοῦ συνδετικοῦ κρίκου.

Μοῦ δόθηκε εὐκαιρία σὲ ἄλλο δημοσίευσμά μου νὰ περιγράψω τὴ φοιτητικὴ ζωὴ μέσα στὶς ἐργαστηριακὲς αἴθουσες τῆς Ἐνορίας Χημείας, τῆς Ὀργανικῆς καὶ τῆς Φυσικῆς, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Πολλὰ συζητούσαμε μέσα στοὺς καπνισμένους καὶ περιορισμένους χώρους τοῦ

Χημείου ὅπου εἴμαστε κλεισμένοι, δουλεύοντας ἀτέλειωτες ὥρες, γιὰ τὴν καλύτερη μόρφωσή μας καὶ γιὰ τὰ προβλήματα ποὺ θ' ἀντιμετωπίζαμε στὸ μέλλον. Καὶ εἴμαστε γεμάτοι ἐνθουσιασμό καὶ ἐλπίδες ἀφοῦ μὲ τὴ δουλειά μας, ὅπως πιστεύαμε, θ' ἀξιοποιούσαμε τὸν κρυφὸ πλοῦτο τῆς καινούργιας μεγάλης Ἑλλάδας ὕστερα ἀπὸ τὸ ξάπλωμά της σὲ περιοχὰς ἀνεκμετάλλευτες, ὅπως ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη καὶ ἡ ἀπεραντή Μ. Ἀσία. Ἐμεῖς οἱ χημικοὶ θὰ εἶχαμε περισσότερο αὐτὸ τὸ καθῆκον, ἀλλὰ καὶ τὴν τιμὴ.

Βρισκόμαστε στὸ χειμῶνα τοῦ 1921 - 1922 καὶ ὁ στρατός μας, ποὺ ἀνάμεσά του ὑπηρετοῦν τώρα καὶ πολλοὶ φίλοι μας, συμφοιτητές μας, ὥστε νὰ τὸν νοιώθουμε ἀκόμα περισσότερο δεμένο μαζί μας, κρατᾶει καλὰ στὸ βάθος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὅλες αὐτὲς τὶς παρθένες ἐκτάσεις τὶς πιστεύαμε ἀναπόσπαστα ἑλληνικὲς καὶ πρὸς αὐτὲς στρέφονταν διαρκῶς οἱ σκέψεις μας καὶ γι' αὐτὲς φούντωναν τὰ ὄνειρά μας.

Οἱ σπουδὲς μας, μὲ τὸ τέλος τοῦ 1922, συμπληρώνονταν καὶ ἕνας - ἕνας ἀπὸ μᾶς ἔβγαине στὴν κοινωνία, μὲ τὸ λαμπρὸ του καὶ θαυματοργῶ — ὅπως τὸ πίστευε — δίπλωμα τοῦ χημικοῦ. Ἀντιμετώπιζε ὁμως τώρα — ξαφνικὰ κι ἀνεπάντεχα — μιὰ ὀδυνηρὴ πραγματικότητα. Στους λίγους τελευταίους μῆνες τὰ λαμπρά του ὄνειρα εἶχαν μονομιᾶς καὶ ὀριστικὰ σβύσει.

Ἡ Ἑλλάδα μας περνᾶει μιὰ μοναδική, μέσα στὴν μακράϊων ἱστορία της, καταγίδα, μιὰ ἀληθινὴ καταστροφή. Ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη ἔχουν χαθῆ, ὁ στρατός μας ἔχει διαλυθῆ, ἡ Πατρίδα μας ἔχει καὶ πάλι μικρύνει καὶ μέσα στὰ περιορισμένα ὄριά της εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ συντηρήσῃ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν παλιὸ της πληθυσμό, καὶ ἕνα τεράστιο νεοφερμένο πλῆθος κατατρεγμένων ἀνθρώπων. Αὐτῶν τῶν ξεριζωμένων ἀπὸ τὶς χαμένες πατρίδες τους, τῶν δυστυχισμένων ἀδελφῶν μας, ποὺ τώρα ἐμεῖς ὀφείλομε νὰ τοὺς δώσουμε στέγη, ψωμί, δουλειά.

Ἐμεῖς, οἱ καινούργιοι χημικοὶ, ποὺ ἀποφοιτοῦμε, ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1922 καὶ πέρα, καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ χημικὲς μας σχολές, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι λοιπόν, μέσα σ' αὐτὴ τὴ γενικὴ συμφορὰ ποὺ χτυπάει τὴν Πατρίδα, νὰ περιμένουμε. Καὶ ὁ ἀριθμὸς μας διαρκῶς μεγαλώνει, ἐνῶ ὅλα τὰ ὄνειρα καὶ οἱ ἐλπίδες ἔχουν μονομιᾶς ξεχαστῆ. Ποιὸς μπορεῖ, αὐτὴ τὴν ὥρα, νὰ σκεφθῆ τὴ Χημεία καὶ τοὺς Χημικούς; Νὰ μιλήσῃ γιὰ νέες κρατικὲς θέσεις, γιὰ νέες βιομηχανίες, γιὰ μελέτες τοῦ ἀνεκμετάλλευτου ἑλληνικοῦ πλούτου;

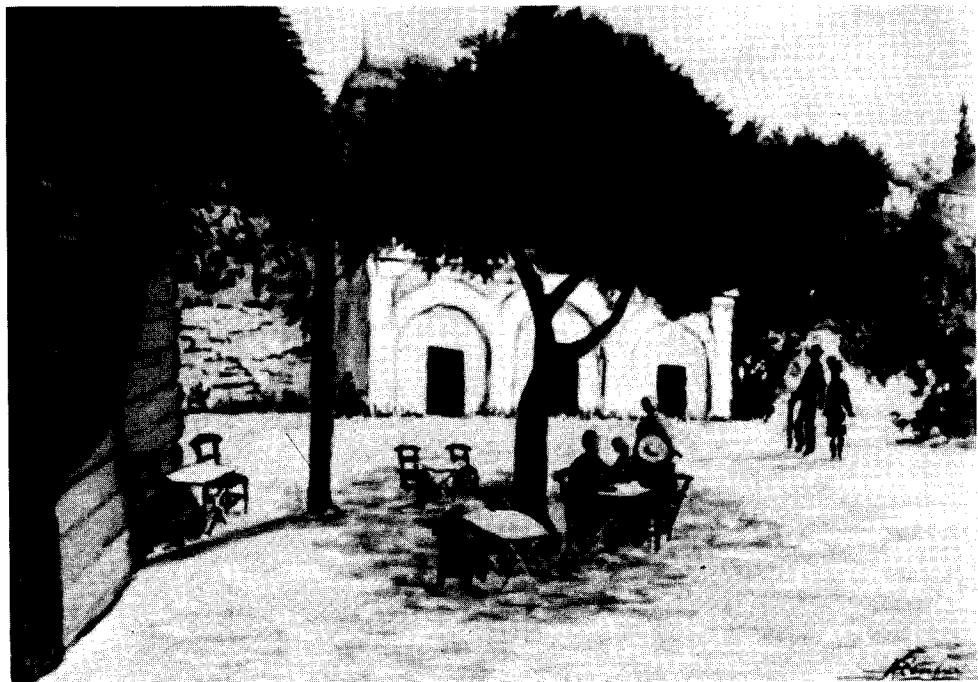
Οἱ λίγες χημικὲς θέσεις ποὺ παρουσιάζονται καταλαμβάνονται ἀπὸ ἐλάχιστους δικούς μας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοί, προσπαθοῦν νὰ τακτοποιηθοῦν ἐπαγγελματικὰ ὁπουδήποτε, ἀκόμα καὶ σὲ δουλειὰς ξένες πρὸς τὴν εἰδικότητά τους.

Τὸ 1923 περνᾶει χωρὶς καμμιὰ καλύτερηση καὶ μιὰ γενικὴ ἀπογοήτευση βαραίνει ἐπάνω σ' ὅλους μας. Περιοριζόμαστε σὲ ἄκαρπες προσπάθειες καὶ στείρες συζητήσεις. Τὸ κράτος δὲν μπορεῖ αὐτὴ τὴ στιγμή νὰ σκεφθῆ γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῶν περιορισμένων ἀριθμητικὰ χημικῶν ὑπηρεσιῶν του καὶ γιὰ τὴν ἀῶξη τῶν τόσο ἀπαραίτητων ὑπαλληλικῶν θέσεων χημικῶν στὰ ἐργαστήρια καὶ τὶς ἄλλες τεχνικὲς ὑπηρεσίες του. Μόνη διέξοδος λοιπὸν μένει ἡ μικρὴ βιομηχανία μας καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ στρέφονται οἱ ἐνέργειές μας.

Τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Εἰς τό ἀμφιθέατρον του ἐγίνοντο πολλά ἀπό τά μαθήματα κατά τοὺς πρώτους χρόνους λειτουργίας τοῦ Χημικοῦ Τμήματος τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς (Φωτογραφία τοῦ 1922).

Τό Χειμεῖον τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σόλωνος 104, ἐπισκευαζόμενον ἀκόμη, μετὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1911, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδρύσεως τοῦ Χημικοῦ Τμήματος (Φωτογραφία τοῦ 1920).

Ἡ αἴθουσα ἀσκήσεων τῆς Ἀνοργάνου Χημείας, εἰς τὸν πρῶτον δροφον τοῦ Χημείου τῆς οἰκοῦ Σόλωνος, ὅπου κατὰ τοὺς πρῶτους φοιτητικούς χρόνους (1918 - 1922) ἐκαλλιεργήθη ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως ἐνὸς χημικοῦ συλλόγου (Φωτογραφία τοῦ 1922).

Ἡ πλατεῖα τῆς Δεξαμενῆς μετὰ τὸ ἱστορικὸν ξύλινον καφενεῖον τῆς. Ὁ τόπος τῶν συναντήσεων τῆς ὁμάδος τῶν νέων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ 1924 ἠγήθησαν τῆς κινήσεως διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἐνώσεως (Ἀναπαράστασις).

Οί καθηγηται τής Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ 1900, μετὸς φοιτητῶν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰδικεύθησαν καὶ ἐσταδιοδρόμησαν κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη ὡς χημικοί.

Οί καθηγηται τής Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς, κατὰ τὸ 1905, μετὸς φοιτητῶν. Διακρίνονται μεταξὺ αὐτῶν πολλοί, οἱ ὅποιοι διεκρίθησαν ὡς χημικοὶ κατὰ τὴν περίοδον 1912 - 1930. Μεταξὺ τῶν καθημένων τῆς πρώτης σειρᾶς, ἐξ ἀριστερῶν δεύτερος ὁ ἐπιμελητῆς Θ. Βαρούνης, οἱ καθηγηται Ἄναστ. Χρηστομάνος καὶ Τιμ. Ἀργυρόπουλος καὶ ὁ ἐπιμελητῆς Γ. Ἀθανασιάδης.

Ἡ ἡγηθεῖσα τῆς κινήσεως, διὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς Ἑνώσεως, ὁμάς τῶν νέων. Ἀπὸ μίαν ἐκδρομὴν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑνώσεως (Ἰούνιος 1924). Ἐξ ἀριστερῶν: Ἄγγ. Δημητρίου, Νικ. Καρνῆς, Ζωὴ Μελά, Ἰω. Καρακάλος, Ἰω. Κανδήλης, Χρυσοστ. Μαλαγαρδῆς, Διον. Καραθανάσης, Σάββας Ἀναγνωστόπουλος.

Τὰ πανεπιστημιακὰ κτίρια ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας. Ἀριστερα τὸ Ἐργαστήριον Ὄρυκτολογίας καὶ Πετρογραφικῆς Γεωλογίας (οἰκία Παπαδοπούλου) καὶ δεξιὰ τὸ Ἐργαστήριον Γεωλογίας καὶ Παλαιοντολογίας. Εἰς αὐτὸ εὕρισκετο τὸ γραφεῖον τοῦ Ἰ. Κανδήλη, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑνώσεως (Φωτογραφία σύγχρονος. Τὰ κτίρια ἔκτοτε οὐδεμίαν ὑπέστησαν οὐσιώδη ἀλλαγὴν).

πὼς ἦταν ἀπαραίτητο νὰ δημιουργήσουμε ἓνα σωματεῖο γιὰ νὰ θέσουμε μὲ αὐτό, σὰν ὄργανο, σοβαρὰ καὶ μελετημένα, τὰ προβλήματα μας. Ἐνα σωματεῖο κατὰ πρῶτο λόγο ἐπαγγελματικὸ καὶ κατόπιν ἐπιστημονικόν.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις γύριζαν στὸ μυαλό μας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 1923 καὶ οἱ συζητήσεις συνεχίζονταν μεταξύ μας. Σκορπισμένοι ὅμως πιά ἐμεῖς, τῆς μικρῆς παρέας, ἄλλοι ἀκόμη ἄνεργοι καὶ ἄλλοι ἐργαζόμενοι, ἔστω καὶ σὲ ἄσχετες μὲ τὴ χημεία δουλειές, δὲν βρισκόμαστε ὅπως πρὶν ὅλοι μαζί κάθε μέρα, στὸν κοινὸ χῶρο τοῦ Χημείου.

Τὸ τακτικότερο κέντρο τῶν κοινῶν ἀπογευματινῶν μας συναντήσεων ἦταν τὸ ξύλινο καφενεῖο τῆς Δεξαμενῆς, ἀπὸ παλαιότερα ἀγαπητὸ, ποῦ μᾶς τὸ εἶχε γνωρίσει ὁ πιστὸς θαμώνας του, ὁ Δ. Καραθανάσης. Τὸ καφενεῖο μὲ τὴ μεγάλη φήμη του γιὰ τοὺς σπουδαίους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ποῦ εἶχαν περάσει ἢ σύχναζαν καὶ τώρα σ' αὐτό, τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Κονδυλάκη, τὸν Βλαχογιάννη καὶ τόσοις ἄλλους, εἶχε γίνει, κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτή, καὶ δικό μας προσφιλὲς καταφύγιο. Τίς ἄλλες ὥρες, κατὰ τὴν ἡμέρα, ἐμένα, ὅποτε ἤθελαν, μ' εὔρισκαν στὸ γραφεῖο μου, Ἀκαδημίας 38, στὸ Γεωλογικὸ καὶ Παλαιοντολογικὸ Πανεπιστημιακὸ Ἐργαστήριον, ὅπου εἶχα διοριστῆ βοηθός. Ἐκεῖ ἡ φιλοξενία, χάρις στὴν ἀνεκτικότητα τοῦ Καθηγητοῦ μου, τοῦ Θ. Σκούφου, ἀποτελοῦσε παράδοση. Τὸν Ν. Καρνῆ πάλι τὸν εὔρισκαν στὴν Πανεπιστημιακὴ φοιτητικὴ Λέσχη, στὴν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, ὅπου, παράλληλα μὲ τὴ βιομηχανία, ἐργαζόταν σὰν ὑπάλληλος.

Μὴ ἔχοντας ἀκόμη τέλεια ἀποκοπὴ ἀπὸ τὴν ἀλησμόνητη φοιτητικὴ μας ζωὴ, μᾶς τραβοῦσε ἡ Λέσχη αὐτὴ καὶ μαζεúdoμαστε πολλὴ συχνὰ στὶς αἴθουσές της, γιὰ φλυαρία. Ἐκεῖ, κατὰ τὸ χειμῶνα τοῦ 1922 - 1923, εἶχα προσπαθήσει πολλὰ φορὲς νὰ ἐνθουσιάσω ἐκεῖνον καὶ ἄλλους γιὰ τὸ ξεκίνημα τοῦ χημικοῦ σωματείου, ποῦ γιὰ τὴν ἰδρυσὴ του ἐπλαθα τόσα ὥραϊα ὄνειρα καὶ τὸ ἔβλεπα σὰν μιὰ φυσικὴ συνέχεια τῆς δικῆς μας φιλικῆς παρέας.

Ἀφορμὴ, ὥστε οἱ σκέψεις αὐτὲς καὶ οἱ μεταξύ μας συζητήσεις νὰ πάρουν τὸ δρόμο τῆς πραγματοποιήσεως, ἔδωσε ἓνα γεγονός, ἀπὸ τίς πρῶτες δυσάρεστες ἐπαγγελματικὲς ἐμπειρίες. Ἡ Ζωὴ Μελά, ἡ πρώτη χημικὸς ποῦ ἐργάστηκε στὴ βιομηχανία, εἶχε πιάσει δουλειά, ἀπὸ μερικὸς μῆνες, στὰ «Χρωματουργεῖα Πειραιῶς». Ἐκεῖνη καὶ μερικοὶ ἀκόμα ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ συναδέλφους της, ἀρχὲς Μαρτίου 1924, εἶχαν ἀναγκαστῆ νὰ παραιτηθοῦν ὁμαδικά, ἐξ αἰτίας τῶν συνθηκῶν ἐργασίας ποῦ ἐπικρατοῦσαν στὴν βιομηχανία αὐτὴ καὶ τοῦ μικροῦ μισθοῦ των.

Αὐτὰ ὅλα ἤρθε νὰ μοῦ ἐξιστορήσῃ στὸ γραφεῖο μου, τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 38, σὲ μιὰ φιλικὴ επίσκεψη, ἡ Ζωὴ Μελά, τὸ πρῶτὸ τῆς 7ης Μαρτίου 1924. Ἐγὼ ἀρπάχτηκα ἀπὸ τὸ γεγονός ποῦ τὸ θεώρησα κατάλληλη ἀφορμὴ γιὰ τὸ ξεκίνημα. Καὶ τῆς εἶπα: νὰ κάτι ποῦ θὰ συγκινήσῃ τοὺς φίλους μας καὶ μὲ πυρῆνα αὐτοῦς, τοὺς παραιτημένους χημικὸς τῆς βιομηχανίας σας, καὶ μᾶς ὅλους τῆς δικῆς μας παρέας, μποροῦμε νὰ βάλουμε μπρὸς τὴν ὀργάνωση τοῦ πολυσυζητημένου χημικοῦ σωματείου.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀρχίζουμε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν Ἐνωσὴ μας, ποῦ ζῆ ἀπὸ τότε καὶ μάχεται 50 ὀλόκληρα χρόνια μὲ συνέπεια, συνοχὴ καὶ ἀκατάβλητη δραστηριότητα γιὰ τὸ χημικὸ κλάδο καὶ τὴν χημικὴ ἐπιστήμη στὴν Ἑλλάδα.

Δρ ΙΩ. Α. ΚΑΝΔΗΛΗΣ